

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนา “โปรแกรมแทรกแซงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์” และประเมินการทดลองใช้โปรแกรม ซึ่งการพัฒนาโปรแกรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัยรุ่นมีความรู้เรื่องเพศศึกษาและมีการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และเพื่อลดการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

การนำเสนอเนื้อหาในบทนี้มี 5 หัวข้อ ได้แก่ วิธีการดำเนินการวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง การดำเนินการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

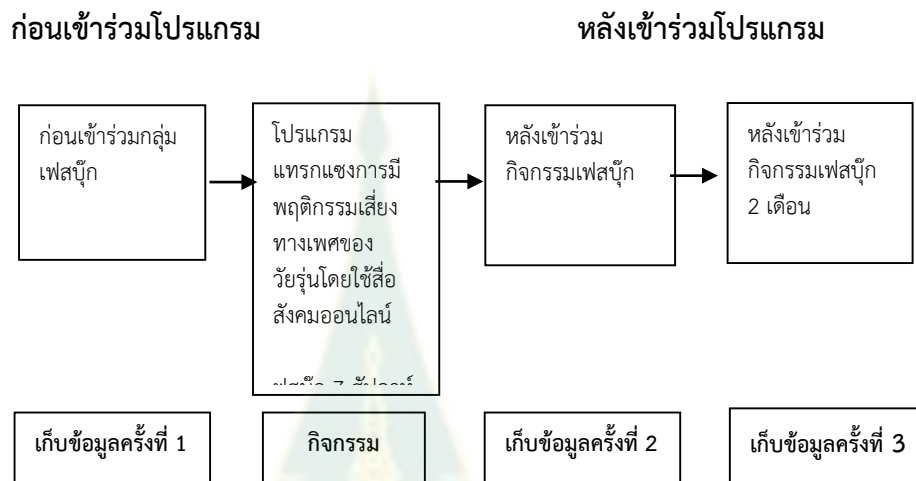
1. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยที่พัฒนาที่มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. พัฒนาโปรแกรม “โปรแกรมแทรกแซงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์” เพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความรู้เรื่องเพศศึกษา มีการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม มีการป้องกันการถูกระงับความรุนแรงทางเพศ และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศลดลง การพัฒนาโปรแกรมได้จากการทบทวนเอกสารวิชาการและผลงานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมดังปรากฏในหัวข้อเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

2. นำโปรแกรมดังกล่าวไปทดลองใช้ และประเมินผลการใช้โปรแกรมโดยการวัดผลก่อนและหลังการใช้โปรแกรม โปรแกรมที่พัฒนาได้นี้ได้นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด ได้แก่ 1) เคยมีเพศสัมพันธ์ หรือปัจจุบันมีเพศสัมพันธ์ เคยมีหรือกำลังมีแฟนหรือคูรัก 2) มีบัญชีเฟสบุ๊ก และ ยินดีเข้าร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊กที่สร้างขึ้นเฉพาะกลุ่ม ส่วนการประเมินผลโปรแกรมทำโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามออนไลน์ 3 ครั้ง คือ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊ก หลังเข้าร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊ก และครั้งสุดท้าย คือ การติดตามผลหลังเสร็จจากการทำกิจกรรมในเฟสบุ๊กแล้ว 2 เดือน การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้รับการอนุมัติจาก

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน ของสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เลขที่ IRB-SHS2017/2007/33

แผนภาพที่ 3.1 การประเมินโปรแกรมแทรกแซงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ (pretest-posttest group)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1 ประชากร ประชากรของการศึกษานี้ ได้แก่ วัยรุ่นอายุ 16-19 ปี ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวน 225,573 คน ในปี 2559 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นอายุ 16-19 ปี ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่สนใจเข้าร่วมโปรแกรม 6 โรงเรียน โดยวัยรุ่นที่เข้าร่วมโปรแกรมต้องมีคุณสมบัติตามต้องการ คือ เป็นกลุ่มที่เคยมีเพศสัมพันธ์ หรือปัจจุบันมีเพศสัมพันธ์ หรือเคยมีหรือกำลังมีแฟนหรือคูรัก และมีบัญชีเฟสบุ๊ค และยินดีเข้าร่วมกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์ในเฟสบุ๊คที่สร้างขึ้นเฉพาะกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างมีทั้งหมด 444 คน

2.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ respondent driven sampling (RDS) (Heckathorn, 1997) ซึ่งวิธีการนี้เป็นการเข้าถึงกลุ่มคนที่มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ กลุ่มที่มีจำนวนที่ไม่ชัดเจน แน่นนอน และ กลุ่มคนที่ต้องการรักษาความเป็นส่วนตัวหรือไม่ต้องการเปิดเผยตัวตน เพราะมีพฤติกรรมเฉพาะบางอย่างที่ไม่เหมาะสมหรืออาจมีพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมาย เช่น วัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน วัยรุ่นที่ใช้สารเสพติด เป็นต้น ซึ่งการสุ่มแบบ RDS เป็นการลดปัญหาต่างๆ ได้แก่ 1) การไม่สามารถสุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเริ่มต้นอย่างง่ายได้ และ 2) กลุ่มเป้าหมายอาจไม่ถูกอ้างอิงไปถึงได้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเริ่มต้นอาจมีการปกป้องเพื่อนตนเอง คือไม่เปิดเผยหรือไม่แนะนำกลุ่มเพื่อนของตนให้เข้าร่วมโครงการ

การสุ่มตัวอย่างแบบ RDS นี้ (Heckathorn, 1997, p.174, Heckathorn, 2011) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มที่เข้าถึงยาก วิธีการสุ่มนี้ทำให้นักวิจัยเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างโดยการรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการหลายรอบ เมื่อนักวิจัยรับสมัครรอบแรกแล้วยังไม่ได้กลุ่มเป้าหมายตามจำนวนที่ต้องการ จึงมีการรับสมัครรอบต่อไป เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้นตามต้องการ ซึ่งผู้สมัครรอบต่อๆ มาเป็นผู้สมัครที่ได้รับการแนะนำจากผู้สมัครรอบแรก หรือผู้ที่เกี่ยวข้องหรือรู้จัก ซึ่งวิธีการสุ่มนี้จะเป็นระบบที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะได้รับค่าตอบแทนเมื่อเข้าร่วมโครงการและตอบแบบสอบถามแล้ว และผู้ที่แนะนำผู้มาตอบแบบสอบถามหรือผู้ร่วมโครงการก็จะได้รับค่าตอบแทนด้วยเช่นกัน ซึ่งวิธีการนี้เป็นการลดข้อจำกัดของการสุ่มที่มีการแนะนำต่อๆ กันมา (chain-referral sample) ที่ทำให้คนที่มีเครือข่ายมากหรือมีเครือข่ายขนาดใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่แนะนำคนในเครือข่ายมาตอบแบบสอบถามได้มาก การรับสมัครหรือการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลายรอบ ส่งผลให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายขึ้น และมีความสมคูลมากขึ้นกว่าการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างเพียงรอบเดียว รวมทั้งเป็นการลดข้อจำกัดของการไม่แนะนำหรือการปิดบังผู้ที่ตนรู้จักหรือเพื่อนที่มีคุณสมบัติตามที่โครงการวิจัยต้องการ เนื่องจากไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของผู้ที่ตนรู้จักหรือเพื่อนคนนั้นๆ

การศึกษานี้เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทำในโรงเรียนเป้าหมายที่ได้จากการสุ่มจากเขตการปกครองในกรุงเทพมหานคร 6 โรงเรียน และสุ่มจากจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพ 1 โรงเรียน การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างทำโดยการรับสมัคร 2 รอบ ได้แก่ การรับสมัครรอบแรก และการรับสมัครรอบที่ 2

2.2.1 การรับสมัครรอบแรก การรับสมัครรอบแรกทำโดยการรับสมัครโดยตรงและรับสมัครออนไลน์ รายละเอียดมีดังนี้

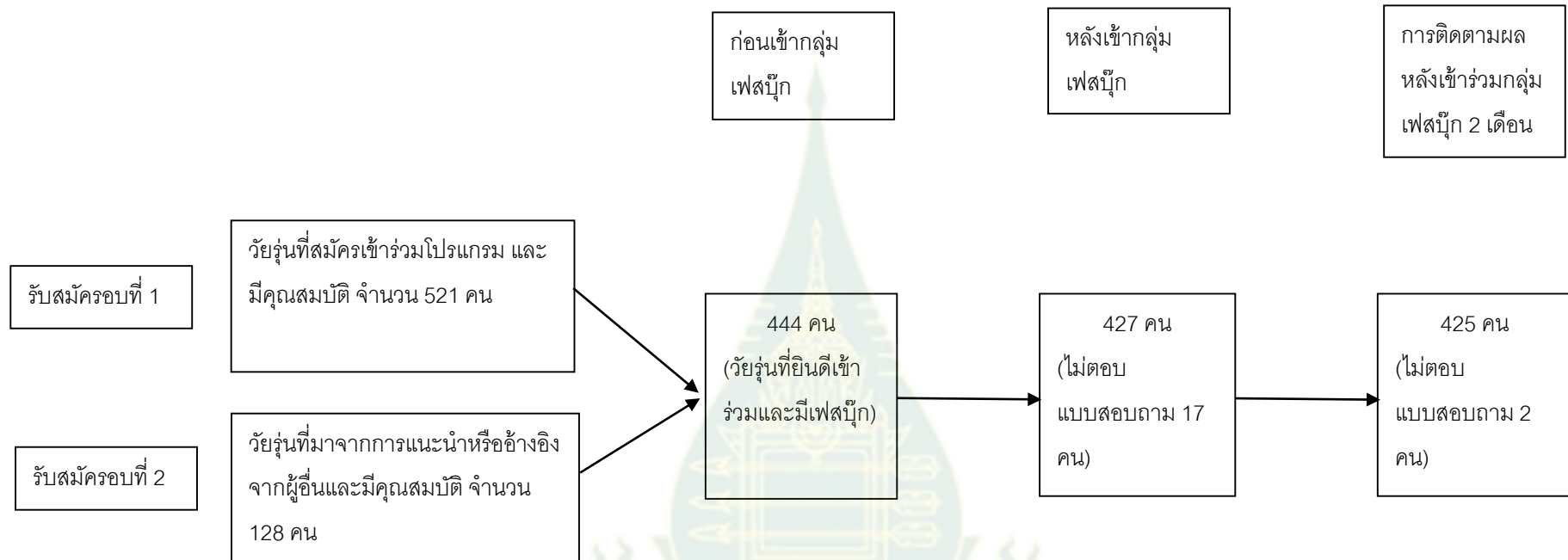
1) รับสมัครโดยตรง นักวิจัยประชาสัมพันธ์วัตถุประสงค์ของโครงการและขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการโดยตรงกับนักเรียนหลายรูปแบบ เช่น การประชุมระดับในห้องประชุมของโรงเรียน หรือคาบการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของโครงการ เช่น วิชาสุขศึกษา

พลศึกษา หรือ แนะแนว เป็นต้น นักเรียนที่สนใจเข้าร่วมโครงการจะตอบแบบสอบถามออนไลน์โดยการสแกน QR code หรือคลิกลิงก์ เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของนักเรียนตามที่ต้องการ

2) การรับสมัครออนไลน์ ในกรณีที่ไม่สามารถพบนักเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการกับนักเรียนโดยตรง จึงมีการประชาสัมพันธ์แก่นักเรียนทางออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียของกลุ่มอาจารย์หรือนักเรียน เช่น เฟสบุ๊ก หรือ ไลน์ ของกลุ่มห้องเรียนหรือระดับชั้นเรียนนั้นๆ เพื่อรับสมัครผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จากนั้นนักเรียนจะตอบแบบสอบถามออนไลน์โดยการสแกน QR code หรือคลิกลิงก์ เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของนักเรียนตามที่ต้องการ เช่นเดียวกับการประชาสัมพันธ์โดยตรง ซึ่งการรับสมัครรอบแรกมีกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติตามต้องการทั้งหมด 521 คน

2.2.2 การรับสมัครรอบที่ 2 เมื่อยังไม่ได้จำนวนตัวอย่างตามต้องการ จึงมีการรับสมัครกลุ่มตัวอย่างเพิ่มผ่านการแนะนำของผู้ที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น เพื่อนของนักเรียน ครูสอนวิชาต่างๆ เช่น วิชาแนะแนว หรือวิชาสุขศึกษา หรือ ครูที่ปรึกษา เป็นต้น ซึ่งผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนทราบคุณสมบัติเบื้องต้นที่ต้องการจึงสามารถแนะนำนักเรียนโดยตรงหรือนำผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก หรือไลน์ เป็นต้น ในกรณีที่เพื่อนนักเรียนเป็นผู้แนะนำเพื่อนมาสมัคร ผู้แนะนำจะถูกบันทึกไว้เพื่อเป็นการจ่ายค่าตอบแทนของการแนะนำเพื่อนมาสมัคร รวมทั้งจ่ายค่าตอบแทนในการติดตามเพื่อนให้ตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วน การรับสมัครรอบที่ 2 นี้มีกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติตามต้องการทั้งหมด 128 คน

ผู้ที่มีคุณสมบัติตามต้องการจะได้รับแจ้งผลการตรวจสอบคุณสมบัติ และได้รับลิงก์ เพื่อเข้ากลุ่มเฟสบุ๊กและเริ่มทำกิจกรรมในกลุ่มเฟสบุ๊กต่อไป ซึ่งกลุ่มเฟสบุ๊กเป็นกลุ่มปิดที่มีเฉพาะผู้ที่ได้รับเลือกให้เข้าร่วมโครงการเท่านั้น บุคคลภายนอกไม่สามารถเห็นข้อความหรือกิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มเฟสบุ๊กนี้

แผนภาพที่ 3.2 กระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

หลังจากสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกลุ่มเฟซบุ๊กที่ได้รับเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษา กลุ่มตัวอย่างต้องทำกิจกรรมแรก คือตอบแบบสอบถามออนไลน์ครั้งที่ 1 ก่อนเข้าร่วมโครงการ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีเข้ากลุ่มทดลองหรือกลุ่มเฟซบุ๊กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษาและตอบแบบสอบถามก่อนเริ่มโปรแกรมมีทั้งหมด 444 คน

หลังจากอยู่ในกลุ่มเฟซบุ๊กและทำกิจกรรมจนครบ 8 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามครั้งที่ 2 มีจำนวน 427 คน และจากนั้นอีก 2 เดือน กลุ่มตัวอย่างจะตอบแบบสอบถามครั้งที่ 3 ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามครั้งที่ 3 จำนวน 425 คน

3. การดำเนินการวิจัย

หลังจากได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามต้องการแล้ว กลุ่มตัวอย่างจะได้รับ QR code หรือ link เพื่อขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ที่มีชื่อกลุ่มว่า Safer Choices เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้รับอนุญาตให้เข้าไปในกลุ่มเฟซบุ๊กแล้วจึงเริ่มทำกิจกรรมในเฟซบุ๊ก

เดือนที่ 1-2

สัปดาห์ที่ 1 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเฟซบุ๊กกลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษา

กิจกรรมที่ 1 อ่านข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลวัตถุประสงค์และขั้นตอนการทำวิจัย การยินยอมเข้าร่วมวิจัย

กิจกรรมที่ 2 ตอบแบบสอบถามก่อนเข้าร่วมโครงการหรือก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเฟซบุ๊ก เนื่องจากเป็นการทำวิจัยผ่านระบบสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะไม่ได้ลงนามยินยอมในใบหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย แต่กระบวนการเขียนใบยินยอมนี้ได้รับการอนุมัติเมื่อวัยรุ่นยินดีเข้าไปตอบแบบสอบถามออนไลน์ ซึ่งวัยรุ่นจะได้รับลิงก์ เพื่อทำแบบสอบถามออนไลน์ครั้งที่ 1 ผ่านหน้าเฟซบุ๊กกลุ่มที่ได้รับเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษา ก่อนเริ่มทำกิจกรรมเฟซบุ๊ก

สัปดาห์ที่ 2-7 เข้าร่วมกิจกรรมเฟซบุ๊กกลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษา

กิจกรรมที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเข้าไปร่วมกิจกรรมในเฟซบุ๊กกลุ่มของตนเป็นเวลา 2 เดือน ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาที่ได้รับมี 8 ประเด็น ได้แก่ พัฒนาการทางเพศและการตั้งครรภ์ สัมพันธภาพ การหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่ทำให้มีเพศสัมพันธ์ การมีเพศสัมพันธ์ที่เสี่ยงของวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การแก้ปัญหาเมื่อตั้งครรภ์ และทักษะส่วนบุคคล ในแต่ละสัปดาห์จะมีการนำเสนอเนื้อหาหลัก 1-2 ประเด็น ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะเป็นกรอบในการให้วัยรุ่นได้มีปฏิสัมพันธ์กับนักวิจัย และเพื่อนในกลุ่ม กิจกรรมในเฟซบุ๊กมีทั้งการดูคลิป การอ่านข้อมูลหรือบทความที่ให้ความรู้หรือข้อมูลต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเพศศึกษา กิจกรรมเหล่านี้จะปรากฏเฉพาะในกลุ่มเฟซบุ๊กของตน รวมการโพสต์ข้อความและคลิปทั้งหมด 31 รายการ

สัปดาห์ที่ 8

กิจกรรมที่ 4 หลังจากเสร็จสิ้นการเข้าร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ เพศศึกษา ในสัปดาห์ที่ 8 แล้ว วัยรุ่นจะได้รับลิงก์ เพื่อทำแบบสอบถามออนไลน์ครั้งที่ 2

เดือนที่ 3-4 ไม่มีกิจกรรมในเฟสบุ๊ก

ปลายเดือนที่ 4 หลังจากเวลาผ่านไป 2 เดือน (เดือนที่ 3-4)

กิจกรรมที่ 5 ในช่วงปลายเดือนที่ 4 วัยรุ่นจะได้รับ link เพื่อทำแบบสอบถามออนไลน์ครั้งที่ 3 ซึ่งเป็นการติดตามผลหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊ก ของวัยรุ่นในสัปดาห์ที่ 1-8

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการศึกษานี้ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท ได้แก่ “โปรแกรมแทรกแซงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์” และ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียดของเครื่องมือมีดังนี้

4.1 โปรแกรมแทรกแซงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์

การพัฒนาโปรแกรมแทรกแซงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์มีขั้นตอน 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

4.1.1 ศึกษาและสำรวจสถานการณ์การมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น และการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาในปัจจุบัน ได้แก่ สถานการณ์ของการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นไทย มีดังนี้ 1) การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในวัยเรียน ผลการสำรวจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในปี 2559 พบว่า ประมาณ 1 ใน 4 ของวัยรุ่นชาย ร้อยละ 23.6) และ ประมาณ 1 ใน 5 ของวัยรุ่นหญิง (ร้อยละ 18.7) เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว 2) การป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์มีแนวโน้มจะมีมากขึ้น โดยแนวโน้มของการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายโดยใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุดมีมากขึ้น จากร้อยละ 68.5 ในปี 2557 เป็นร้อยละ 76.2 และร้อยละ 75.0 ในปี 2559 (น. 11, 12) และ 3) อัตราการตั้งครรรค์ของวัยรุ่นไทยลดลงเล็กน้อยใน 2 ปีที่ผ่านมาแต่ก็ยังมีอัตราสูงกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยอัตราการตั้งครรรค์ของวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี เท่ากับ 42.5 ต่อวัยรุ่น 1000 คน ลดลงจากปี 2557 (47.9) และ 2558 (44.8) (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2560, น. 13)

แหล่งข้อมูลเรื่องเพศศึกษาของแม่วัยรุ่นที่สำคัญที่สุด ในปี 2558 ได้แก่ เพื่อน พ่อแม่ โรงเรียน แพทย์ พยาบาล หนังสือ และอินเทอร์เน็ต (น. 17) ส่วนแหล่งความรู้เกี่ยวกับบริการการตั้งครรรค์ไม่พึงประสงค์มาจากพ่อแม่หรือญาติคนอื่นๆ นอกจากนั้นเป็นอินเทอร์เน็ต แพทย์ พยาบาล เพื่อน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สามี/เพื่อนชาย โรงพยาบาล และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (UNICEF, 2558, น. 19)

4.1.2 สังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมและผลการดำเนินโปรแกรมตามองค์ประกอบสำคัญของโปรแกรม และการทบทวนวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางใน

การสร้างโปรแกรมเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น โดยศึกษาจากรูปแบบ และผลการประเมินโปรแกรมที่ป้องกันและแทรกแซงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นจากโปรแกรม ทั้งในและต่างประเทศ ทั้งหมด 16 โปรแกรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อโซเชียลมีเดียหรือสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษาหรือสุขภาพทางเพศของวัยรุ่น 4 โปรแกรม เป็นโปรแกรม ต่างประเทศ 4 โปรแกรม และโปรแกรมของไทย 1 โปรแกรม (ซึ่งยังไม่มีรายละเอียดและผลการนำ โปรแกรมไปใช้) ได้แก่

1) การศึกษาของ Bull, S.S., Levine, D., Black, S.R., Schmiege, S., Santelli, J. (2012) เรื่อง Socialmedia-Delivered sexual health intervention; A cluster randomized controlled trial

2) การศึกษาของ Sun, W.H., Wong, K.H., Wong, W.C.W. (2012). เรื่อง A peer-led, social media-delivered, safer sex intervention for Chinese college students: Randomized controlled trial

3) การศึกษาของ Young S.D., Cumberland, W.G., Lee, S., Jaganath, D., Szekeres, G., Coates, T. (2013). เรื่อง Social networking technologies as an emerging tool for HIV prevention: A cluster randomized trial.

4) การศึกษาของ Salazar, L., Vivolo-Kantor, A., Hardin, J., Berkowitz, A. (2014). เรื่อง A web-based sexual violence bystander intervention for male college students: Randomized controlled trial.

5) สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย หลักสูตรออนไลน์ด้านการคุ้มครองเด็ก 2561 (ยังไม่มีผลการศึกษา)

4.1.3 การระดมความคิด การอภิปรายจากบุคคลจากหลากหลายสาขา การพัฒนา โปรแกรมสำหรับวัยรุ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษานี้ นอกจากจะเกิดจากการสังเคราะห์เอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังได้จากการระดมความคิด การอภิปรายจากบุคคลจากหลากหลายสาขา ทั้ง แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาวัยรุ่น อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น อาจารย์ด้านการวัดและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ทำงานเกี่ยวกับการ ทำงานของโซเชียลมีเดียและแบบสอบถามออนไลน์

จากผลการศึกษาและผลการสังเคราะห์โปรแกรมและงานวิจัย จึงนำมากำหนดเป็นรูปแบบ ของโปรแกรม ซึ่งโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นเป็นต้นแบบ ชื่อ “โปรแกรมแทรกแซงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทาง เพศของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์” มีองค์ประกอบของโปรแกรม มี 7 ด้าน ได้แก่ วัตถุประสงค์ ของโปรแกรม กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโปรแกรม เนื้อหา รูปแบบการจัดกิจกรรม ระยะเวลาที่เข้าร่วม โปรแกรม บริบทของการจัดโปรแกรม และการประเมินผล

1) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

- เพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความรู้เรื่องเพศศึกษาเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์
 - เพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นป้องกันการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศโดย การปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม และการป้องกันการถูกระงับความรุนแรงทางเพศโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์
 - เพื่อลดการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น
- 2) กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโปรแกรม ได้แก่ วัยรุ่นอายุ 16-19 ปี ที่กำลังศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีคุณสมบัติตามต้องการ ได้แก่ ผู้ที่ปัจจุบันมีเพศสัมพันธ์ ผู้ที่เคยมีแฟนหรือกำลังมีแฟนหรือคู่รัก และสนใจเข้าร่วมโปรแกรม โดยวัยรุ่นสามารถรับข้อมูลข่าวสารและเข้าร่วมกิจกรรมจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ คือ เฟสบุ๊ก และยินดีเข้าร่วมกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์ในเฟสบุ๊กที่สร้างขึ้นเฉพาะกลุ่ม
- 3) เนื้อหา เฟสบุ๊กที่ให้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา มี 8 ประเด็น ได้แก่ พัฒนาการทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล การหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่ทำให้มีเพศสัมพันธ์ การมีเพศสัมพันธ์ที่เสี่ยงของวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การป้องกันการตั้งครรภ์และการแก้ปัญหาเมื่อตั้งครรภ์และที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ
- 4) รูปแบบการจัดกิจกรรม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมเฟสบุ๊ก โดยวัยรุ่นที่เข้าร่วมกลุ่มเฟสบุ๊กทำกิจกรรมในเฟสบุ๊กที่มีลักษณะหลากหลาย ได้แก่ การดูคลิป การอ่านข้อมูลหรือบทความที่ให้ความรู้หรือข้อมูลต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น
- 5) ระยะเวลาที่ร่วมโปรแกรม วัยรุ่นเข้ากลุ่มเฟสบุ๊ก 8 สัปดาห์
- 6) บริบทของการจัดโปรแกรม บริบทของการจัดโปรแกรมได้แก่ การใช้เฟสบุ๊กที่ให้เนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษา ที่กำหนดให้เป็นกลุ่มปิดที่เป็นกลุ่มที่อนุญาตให้เฉพาะวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเข้าไปร่วมกิจกรรม
- 7) การประเมินผล การประเมินผลเป็นการวัดผลก่อนและหลังการเข้าร่วมกลุ่มเฟสบุ๊ก ทั้งหมด 3 ครั้ง คือ (1) ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊ก (2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊ก (3) การติดตามผลหลังเสร็จจากการทำกิจกรรมในเฟสบุ๊กแล้ว 2 เดือน การประเมินผลทำโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ที่โพสต์หรือแสดงลิงก์บนหน้าเฟสบุ๊ก เพื่อประเมินความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาของวัยรุ่น การปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม การป้องกันการถูกระงับความรุนแรงทางเพศ และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

โปรแกรมที่ออกแบบนี้ได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพัฒนาการวัยรุ่นและจิตวิทยาวัยรุ่น และอาจารย์ด้านวัดและประเมินผลที่เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและ

กระบวนการวิจัย ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้มีการให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเนื้อหาและแบบประเมินผล

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถามออนไลน์ ซึ่งมี 2 ชุด ได้แก่ แบบคัดกรองผู้เข้าร่วมโปรแกรม และแบบประเมินผลโปรแกรม

4.2.1 แบบคัดกรองผู้เข้าร่วมโปรแกรม เป็นแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย

1) ข้อมูลส่วนตัวของวัยรุ่น ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

2) แบบวัดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ประกอบด้วย การมีแฟน/คู่อีกในอดีตและปัจจุบัน การมีเพศสัมพันธ์ในอดีต และปัจจุบัน อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก

4.2.2 แบบประเมินโปรแกรม เป็นแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ส่วนหลักได้แก่

1) ข้อมูลส่วนตัวของวัยรุ่น ประกอบด้วยข้อความต่าง ๆ ได้แก่ ชื่อบัญชีในเฟซบุ๊ก โรงเรียน ห้องเรียน อายุ เพศ ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ยของภาคการศึกษาที่ผ่านมา ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

2) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาของวัยรุ่น ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา เช่น การมีเพศสัมพันธ์ 1 ครั้ง อสุจิมีชีวิตอยู่ในมดลูกได้นาน 3-5 วัน การมีคู่นอนหลายคนเป็นพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคทางเพศสัมพันธ์มากที่สุด โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์จะติดต่อผ่านทางเลือด น้ำอสุจิ สารคัดหลั่งจากช่องคลอด หรือส่วนอื่นของร่างกาย เป็นต้น โดยมีข้อความทั้งหมด 14 ข้อ เป็นคำถามที่สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษาที่ปรากฏในกิจกรรมเฟซบุ๊กโดยเป็นคำถามให้เลือกตอบว่า ถูก หรือ ผิด โดยถ้าวัยรุ่นตอบถูกจะได้คะแนน 1 คะแนน ถ้าตอบผิดจะได้คะแนนเท่ากับ 0 คะแนนรวมเป็นการรวมคะแนนเฉพาะข้อที่ตอบถูก แบบแบบวัดความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษานี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกคนที่เข้าร่วมโปรแกรม ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach ของเครื่องมือ เท่ากับ 0.63

3) แบบประเมินการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม ประกอบด้วยข้อความที่เป็นการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อมโดยใช้คำพูดที่แตกต่างกัน เริ่มจากการพูดว่า “ถ้าเธอรักฉัน เธอต้องรอฉันได้ ไม่ต้องมีเพศสัมพันธ์ตอนนี้” ไปจนถึง พูดว่า “ฉันไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์ เมื่อไม่พร้อม” ซึ่งเป็นข้อความแบบให้เลือกตอบเกี่ยวกับความถี่ในการพูดประเด็นนั้น ๆ โดยมีการให้คะแนนระดับคำตอบ 3 ระดับ เรียงจากมากไปน้อยดังนี้ 3 (พูดเป็นประจำ) จนถึง 1 (ไม่ได้พูดเลย) คะแนนมากหมายถึงวัยรุ่นมีการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อมมาก ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach ของเครื่องมือ เท่ากับ 0.91

4) แบบประเมินการป้องกันการมีพฤติกรรม การถูกระทำความรุนแรงทางเพศ พัฒนาจากการศึกษาของ Borawski et al (2003) และ Cornell College ประกอบด้วยข้อความที่แสดงพฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะนำไปสู่การถูกระทำความรุนแรงทางเพศ ตั้งแต่ “ไม่เล่น/ดูโทรศัพท์ ขณะเดินหรือยืนในที่เปลี่ยว/ลับตาคน” ไปจนถึง “ให้เพื่อนต่างเพศ/แฟน แตะ จับ สัมผัส ในบริเวณร่มผ้า” “บอกญาติหรือเพื่อนเมื่อจะออกไปข้างนอกกับแฟนของคุณ” ซึ่งเป็นข้อความแบบให้เลือกตอบ เกี่ยวกับความถี่ในการทำพฤติกรรมนั้นๆ โดยมีการให้คะแนนระดับคำตอบ 3 ระดับ 3 (ทำเป็นประจำ) และ 1 (ไม่ได้ทำเลย) คะแนนมากหมายถึง วัยรุ่นมีการป้องกันการมีพฤติกรรม การถูกระทำความรุนแรงทางเพศมาก พฤติกรรมทางลบจะถูกกลับคะแนนให้เป็นทางตรงข้าม เช่น “การให้เพื่อนต่างเพศเข้ามาในบ้านเมื่อพ่อแม่ไม่อยู่บ้าน” ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach ของเครื่องมือเท่ากับ 0.66

5) แบบสอบถามพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ได้แก่ อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก การเปลี่ยนคู่นอน การป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ และการใช้แอลกอฮอล์หรือสารเสพติด รายละเอียดมีดังนี้

(1) อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก เป็นการให้เลือกตอบอายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ซึ่งมีให้เลือกโดยเรียงลำดับจากน้อยไปถึงมาก โดย 1 (อายุ 13 ปีหรือต่ำกว่า) ไปจนถึง 4 (อายุ 17 ปีขึ้นไป)

(2) จำนวนคนที่เคยมีเพศสัมพันธ์ เป็นคำถามที่ถามถึงจำนวนคู่ที่วัยรุ่นเคยมีเพศสัมพันธ์ด้วย และจำนวนคู่ที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยภายในเวลา 2 และ 4 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งมีให้เลือกตั้งแต่ 1 (มีคู่ที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยเพียงคนเดียว) 2 (มีคู่ที่มีเพศสัมพันธ์ด้วย 2 คน) และ 3 (มีคู่ที่มีเพศสัมพันธ์ด้วย 2 คนขึ้นไป) และเมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ nonparametrics จึงมีการ recode คะแนน เป็น 2 กลุ่ม โดยผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับคู่เพียงคนเดียว = 1 และผู้ที่มีเพศสัมพันธ์กับคู่จำนวน 2 คนขึ้นไป = 2

(3) การป้องกันการมีเพศสัมพันธ์และการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในเวลา 2 และ 4 เดือนที่ผ่านมา โดยคำตอบมีให้เลือกตั้งแต่ การใช้ถุงยางอนามัย ยาคุมกำเนิด หลังภายนอก การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การนับเวลาของการตกไข่เพื่อมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ตั้งครรรภ์ และไม่ได้ป้องกัน และเมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ nonparametrics ได้มีการ recode คะแนน เป็น 2 กลุ่ม โดยผู้ที่ใช้ถุงยางอนามัยและยาคุมกำเนิด = 1 หรือ มีการป้องกัน ส่วนผู้ที่ใช้การหลังภายนอก ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน และไม่ได้ป้องกัน = 2 หรือ ไม่ได้มีการป้องกัน

(4) การใช้แอลกอฮอล์หรือสารเสพติดเมื่อมีเพศสัมพันธ์ เป็นการให้เลือกตอบ โดย 2 (ใช้แอลกอฮอล์หรือสารเสพติดก่อนมีเพศสัมพันธ์) และ 1 (ไม่ได้ใช้แอลกอฮอล์หรือสารเสพติดก่อนมีเพศสัมพันธ์)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่น ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามออนไลน์ ซึ่งแบบสอบถามที่สมบูรณ์ คือ แบบสอบถามที่วัยรุ่นตอบคำถามครบถ้วน การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผล ซึ่งการวิเคราะห์ผลมีรายละเอียดดังนี้

1. การพรรณนาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ และข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เรื่องเพศศึกษา การปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม การป้องกันการถูกกระทำรุนแรงทางเพศของวัยรุ่น และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา นำเสนอค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การทดสอบสมมติฐานใช้การทดสอบ t-test และการทดสอบ McNemar การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงความรู้เรื่องเพศศึกษา การปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พร้อม การป้องกันการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการถูกกระทำรุนแรงทางเพศของวัยรุ่น ใช้การทดสอบ t-test ส่วนการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นระหว่างก่อนและหลังการเข้ากลุ่มเฟสบุ๊ค ใช้การทดสอบ nonparametric แบบ 2 related samples โดยใช้การทดสอบแบบแมคเนียร์ (McNemar Test)